

Guillem Colom, l'últim representant de l'Escola Mallorquina

El poeta, traductor i dramaturg Guillem Colom i Ferrà (Sóller, 1890-Palma, 1979) va ser un dels representants destacats de l'Escola Mallorquina, el moviment literari que va dominar el panorama de les lletres illenques durant la primera meitat del segle XX.

Reportatge de Pere Antoni Pons

L'Escola Mallorquina –una denominació discutida per certs estudiosos– postu-
lava una literatura formalment clàssi-
ca, d'estructures harmonioses i de tons
suaus i serens, en la qual tot girava al voltant d'un
sol eix temàtic: la sublimació del paisatge mallor-
quí i la idealització de les formes de
vida rurals.

A partir d'aquestes limitades
coordinades creatives, Guillem
Colom va crear una obra literària
que, llegida en l'actualitat, sembla
més antiquada que antiga, però
que així i tot és important per la
seva condició representativa de les
idees i l'estètica d'un nombrós grup
d'escriptors –Miquel Ferrà, Llorenç
Riber, Maria Antònia Salvà, Miquel
Forteza, Joan Pons i Marquès...– i
d'un període històric determinat.

Més interessant que la seva poe-
sia, amb tot, és el volum de records
que Colom va publicar el 1972, *Entre
el caliu i la cendra. Memòries (1890-1970)*, ara
reeditat per El Gall Editor. Són les memòries d'un
home que, com digué Josep M. Llompарт en un
elogi enverinat, va habitar “en unes coordenades
espai-temps equivocades i felices, en les quals
era possible polir els versos a tall de diamant per-
què sonassin amb una música perfecta, tradicio-
nal i sense cap audàcia”.

Sóller a cavall de dos segles

Nascut el 1890 a Sóller, un dels pobles més pròs-
pers i socioculturalment dinàmics de la Mallorca
d'entre finals del XIX i principis del XX, Colom va
créixer en un entorn molt benestant. “El meu avi
patern era el degà dels terratinents dels voltants”;

escriu. Entre les diverses propie-
tats de la família, s'hi comptava, a
més de la casa sollerica, una gran
posseïó de muntanya, Montnàber,
al peu del puig Major, i un fastu-
ós casal senyorial al casc antic de
Palma. Home contemplatiu que mai
no va patir neguits materials de cap
mena, va viure tota la vida de ren-
des. Tant els paisatges de Sóller –els
tarongerars, la serra de Tramunta-
na– com l'entorn de Montnàber, “al
cor d'un alzinar ple de fonts vives
que regaven l'hort del fons”, li pro-
porcionaren el món que ompliria la
seva poesia. Colom no va ser l'únic
que va quedar marcat per l'encant

d'aquells escenaris. A cavall dels segles XIX i XX,
Sóller va atreure i estimular molts escriptors i ar-
tistes: des dels poetes Josep Lluís Pons i Gallarza
i Joan Alcover fins als pintors Mir i Rusiñol.

Conseqüent amb la seva concepció subli-
madora de la literatura, Colom dedica gairebé
la meitat de les memòries a evocar, en un to
de contarella, la història familiar i el món de la

infantesa: els avantpassats mariners i pagesos, les escoles, els oficis perduts i els costums en desús, i l'aventura americana del pare, que va viure vint-i-cinc anys a Cuba. Memorialista innocent i amable, Colom fins i tot relata suaument el trauma que va suposar per a diverses famílies mallorquines –per a la seva, no– la independència de les colònies de Cuba i Filipines, amb tots els estalvis esfumats i terribles bancarrotes.

Un moviment cultural de pes

Després que els representants més potents del Modernisme de Mallorca –Miquel dels Sants Oliver, Gabriel Alomar, Joan Torrandell...– s'adonessin que no era possible dur a terme els seus projectes de dinamització i regeneració de la societat illenca, redirigiren els seus esforços i trajectòries cap a Barcelona. El buit que deixaren en el panorama cultural illenc va ser omplert de seguida per la primera fornada d'autors de l'Escola Mallorquina, que aparegueren en l'estela de Joan Alcover i Miquel Costa i Llobera, els dos pares de la moderna poesia catalana a Mallorca. L'òrgan d'expressió del nou corrent va ser la revista *Mitjorn*, fundada per Miquel Ferrà i Llorenç Ribet. Des de les seves pàgines, van impulsar un regionalisme conservador, clàssic, tradicionalista, en la línia de l'aleshores naixent Noucentisme català, tot i que menys ambicions per culpa de les limitacions sociopolítiques del context mallorquí.

Per a l'adolescent Colom, la revista *Mitjorn* va ser determinant: va despertar-li la vocació i va descobrir-li l'obra de Maria Antònia Salvà i de Josep Carner, entre altres. Una anècdota relacionada amb aquests dos poetes va obrir un dels fronts importants de la trajectòria literària de Colom. Cap al 1911, Carner va venir a Mallorca per buscar els primers cants de la traducció que, per encàrrec de l'Institut d'Estudis Catalans, Maria Antònia Salvà feia del *Mireio* de Frederic Mistral. Amb el manuscrit davall el braç, Carner va visitar Colom a Sóller i, en partir, per un descuit, va deixar-se'l. Diligent, Colom va fer-l'hi arribar de seguida, no sense abans haver-lo llegit. L'entusiasme que va sentir va durar-li tota la vida i el va portar a traduir al català, juntament amb Salvà, l'obra completa de l'escriptor provençal.

Després d'estudiar filosofia i lletres a Barcelona, on va reforçar els seus vincles amb el món cultural català, i de treure's el doctorat a Madrid, Colom va reinstal·lar-se a l'illa, on va

A la imatge de l'esquerra la portada del llibre *Entre el caliu i la cendra. Memòries (1890-1970)*, ara reeditat per El Gall editor. Dalt, Guillem Colom.

arrencar la seva obra –*Juvenília* (1917), *Àguiles* (1920), *L'amor de les tres taronges* (1925), *De l'alba del migdia* (1929)...– i va prosseguir amb la seva còmoda vida literària: les tertúlies a cal poeta Joan Alcover, les traduccions –de Mistral, també de les Silves de P. Papini Estaci per a la Fundació Bernat Metge– i les col·laboracions en publicacions diverses, entre elles *La Nostra Terra* (1928-1936), una revista mensual de literatura, art i ciència en què col·laboraren autors d'arreu dels Països Catalans. Amb l'esclat de la guerra civil, *La Nostra Terra* va desaparèixer, com tants altres projectes.

Poruc però fidel

Tot i que van ser publicades quan el règim franquista ja estava en l'etapa final i s'havia vist obligat a donar mostres d'obertura, *Entre el caliu i la cendra* són unes memòries porugues. L'autor sovint recorre als silencis, les el·lipsis i els sobreentesos per esquivar els temes més incòmodes. Dels episodis per sobre dels quals passa de →

→ puntetes, n'hi ha dos de destacats: la polèmica amb Llorenç Villalonga arran de la publicació de *Mort de dama*, una caricatura salvatge de l'Escola Mallorquina, i l'alçament feixista del 18 de juliol del 36, que Colom va viure al consolat francès, on era per retre un homenatge a Georges Bernanos, que acabava de guanyar el premi Goncourt. De la sagnant repressió feixista que es va viure a Mallorca l'estiu del 36, Colom no en diu res. Tampoc esmenta, significativament, que ell havia sigut un dels 153 signants de la "Resposta als catalans", un manifest que reivindicava les relacions passades, presents i futures entre Catalunya i Mallorca, i a causa del qual molts intel·lectuals illencs van ser perseguits i represaliats durant la guerra i en la postguerra.

Guillem Colom va ser sempre fidel tant a la llengua catalana com a la pròpia vocació literària.

Més enllà de les pors i les precaucions, Guillem Colom va ser sempre fidel tant a la llengua catalana com a la pròpia vocació literària. En paral·lel a l'obra poètica, que va anar augmentant amb títols com *Ofrena mística* (1949), *El comte Mal* (1950) o, ja en la darrera etapa, *La cendra dels talaiots* (1970), va seguir amb les traduccions –Camoës, Longfellow– i va dur a terme una obra dramàtica culta, a mig camí entre el classicisme i el sentimentalisme romàntic, escrita sempre en vers. En aquest camp, destaca el poema dramàtic titulat *Antígona*, que es va estrenar al Teatre Romea de Barcelona el 1951, amb Assumpció Balaguer de protagonista, i el 1953 al Teatre Principal de Palma, en el que va significar el debut de Núria Espert.

Les ratlles de la vida
de RAQUEL RICART LEAL

NOVETATS 3i4
Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a
Facebook i Twitter

Visita la nostra botiga virtual
en www.tresiquatre.com

A LA MORT DE COLOM VA SEGELLAR-SE, DEFINITIVAMENT, LA FI DE L'ESCOLA MALLORQUINA

Amb tot, la fidelitat als patrons establerts per l'Escola Mallorquina, que havia començat com un reflex pàl·lid del Noucentisme i havia degenerat fins al clixé estantís i l'anacronisme, va fer que Guillem Colom estigués cada cop més allunyat del curs de la història literària. Tot i que va tenir relació –a les memòries en parla breument– amb els autors de les noves fornades –els Llompart, Vidal Alcover i Blai Bonet de la generació dels 50–, cap d'ells no va tenir-lo de referent. Amb la seva mort, va desaparèixer un home que, literàriament, sempre va buscar la serenitat, l'ordre, l'ideal, la bellesa. També va segellar-se, definitivament, la fi de l'Escola Mallorquina. •